

CODE-SWITCHING-ul ȘI CODE-MIXING-ul – CONSECINȚE ALE BILINGVISMULUI DIGLOSIC

Marta ISTRATI

Catedra Limba Română, Lingvistică Generală și Romanică

Code-switching is the practice of moving between variations of languages in different contexts. There are a number of possible reasons for the switching from one language to another.

There are different perspectives on code-switching (social motivations/ syntactic and morpho-syntactic factors etc.)

While code-switching had previously been investigated as a matter of peripheral importance within the more narrow tradition of research on bilingualism, it has now moved into a more general focus of interest for sociolinguists, psycholinguists and general linguists.

Some linguists use the terms **code-mixing** and code-switching more or less interchangeably, especially in formal studies of syntax, morphology, etc.

Shana Poplack uses different names for various types of switching: **inter-sentential switching**, **intra-sentential switching**, **tag-switching** and **intra-word switching**.

În 1977, Carol Myers-Scotton și William Ury identifică code-switching-ul ca „uzul a două sau mai multe varietăți lingvistice în aceeași conversație sau interacțiune” [1], iar în 1982, termenul **code-switching** a fost definit de Gumperz ca *juxtapunerea, în cadrul aceleiași discurs, a fragmentelor ce aparțin diferitelor sisteme sau subsisteme gramaticale* [Apud: 2]. În sociolingvistica franceză, acest fenomen este numit *mélange de langues* sau *alternance codique*.

Frecvența code-switching-ului este direct proporțională răspândirii bi/plurilingvismului sau diglosiei. În prezent, majoritatea vorbitorilor utilizează diverse limbi, dialecte, sociolecte sau registre lingvistice. Bunăoară, acest fenomen, aflat tradițional la periferia intereselor, în ultimele decenii, se bucură de o atenție sporită din partea socio-, psiholingvisticii și lingvisticii generale. Mai mult decât atât, în lucrările recente, code-switching-ul nu mai este considerat drept marcă a semilingvismului¹, ci un rezultat firesc al interacțiunii bilingve [3, 4].

Code-switching-ul nu trebuie confundat cu alte fenomene datorate contactului lingvistic, precum *calculurile, împrumuturile, limbile creole sau pidgin, transferurile și interferențele*. Spre deosebire de împrumuturi, care se intergrează în sistemul limbii, code-switching-ul afectează vorbirea. Einar Haugen accentuează diferența dintre code-switching, proces în care se păstrează caracterul distinct al celor două limbi, și interferența sau integrarea lingvistică, care sunt manifestări ale apropierii/nivelării codurilor [5].

Gumperz, vorbind despre code-switching, se referă atât la alegerea lingvistică într-o situație multilingvă, cât și la alegerea uneia dintre variantele aceleiași limbi. Vorbitorul selectează dintr-un șir de posibile unități verbale pe cea mai potrivită mesajului și situației de comunicare. Alegerile respective sunt, după Gumperz, în corelație sau chiar determinate de contextul extralingvistic, precum și de alegerile anterioare. Un număr extrem de mic dintre aceste opțiuni sunt absolut conștientizate [2].

Code-switching-ul poate fi analizat atât din **perspectivă gramaticală**, când se acordă o atenție specială structurii și restricțiilor lingvistice [6; 7 ș.a.], cât și din **perspectivă macrosociolingvistică/pragmatică**, dacă alternanța este privită ca un fenomen al vorbirii [8; 9 ș.a.]. Există și o **dimensiune atitudinală**, analizându-se reprezentările lingvistice ale vorbitorilor față de acest fenomen.

Sociolingviștii elvețieni (J.-F. de Pietro, Lüdi, Py), care se apropie mai mult de metoda nord-americană de a trata bilingvismul, ca pe o utilizare consensuală și echilibrată a limbilor în contact, pun accent pe problemele microsociolingvistice ale interacțiunii lingvistice, precum calculurile, împrumuturile, alternanțele de cod etc. Astfel, Gumperz, Garden ș.a. se axează pe metode inductive, punând la baza fenomenelor sociolingvistice globale acte comunicative concrete [10].

Cercetătorii occitani și catalani, care studiază fenomenul amestecului lingvistic din perspectiva diglosiei, evidențiază **conflictul intercultural**, derivat din situația de **asimilare lingvistică**, a cărei primă etapă o con-

¹ Semilingvism – bilingvism caracterizat prin competențe reduse în ambele coduri utilizate.

stituie **formațiunile hibride** – consecința alternanței de cod. Această tendință este, în esență, macrosociolingvistică. În ceea ce privește rolul alternanței în **asimilarea lingvistică**, E.Haugen, de asemenea, consideră contactul lingvistic un continuum: o extremă fiind code-switching-ul, iar cealaltă – integrarea totală [Apud: 11]².

Unii dintre cercetătorii **schimbarii de cod** (D.Hymes, R.T. Bell ș.a.) recunosc existența legităților cărora se supune acest fenomen. R.T. Bell face diferență între legi **sociolingvistice** (vârsta, sexul, statutul, împrejurările, tema etc.) și cele **psiholingvistice** [12]. Primele sunt în concordanță cu factorii sociali, atât la nivelul micro al individului, cât și la cel macro al comunității. Alți sociolingviști, de exemplu, W.Labov consideră code-switching-ul un amestec neregulat a două (sau mai multe) sisteme diferite, încât este imposibil de demonstrat că această alternanță s-ar supune unor reguli sistematice.

Cauzele și scopurile code-switching-ului sunt multiple și eterogene, fiind dependente de vârsta și experiența vorbitorului. Următoarele motivații demonstrează că switching-ul (între limbi, dialecte, registre) are nu doar proprietăți lingvistice, dar și importanță socială:

1. accentuarea unei idei;
2. necunoașterea anumitelor unități lexicale în una dintre limbi;
3. ușurința și eficiența exprimării;
4. repetarea în scopul clarificării;
5. demonstrarea apartenenței sau a dorinței de a aparține unui grup/afirmarea unui statut;
6. citarea cuiva;
7. încadrarea într-o conversație;
8. excluderea cuiva dintr-un episod al conversației;
9. depășirea unor limite etnice ori sociale;
10. destinderea tensiunii într-o conversație [13].

Code-switching-ul poate fi favorizat sau prevenit de anumiți factori, precum statutul interlocutorului, gradul de familiaritate între acesta și vorbitor, atmosfera comunicării, competențele lingvistice ale interlocutorului, evaluate din perspectiva vorbitorului, deci apreciate subiectiv.

În legătură cu amestecul lingvistic, apare și termenul **code-mixing** din sociolingvistica anglofonă. Opiniile cercetătorilor privind fenomenul respectiv diferă. Baker Colin consideră că termenul **code-mixing** este utilizat spre a descrie schimbările la nivel lexical (de ex., câteva cuvinte în propoziție), iar code-switching-ul reprezintă procesul lingvistic când vorbitorul (mai mult sau mai puțin conștient) alternează între două sau mai multe limbi [13]. Acest principiu pare prea ambiguu pentru a realiza întotdeauna distincția dintre code-switching și code-mixing (De ex., enunțul „*Mama mi-a trimis din Italia **мобильный с Bluetooth-ом и MP3-плеером***” (elev, cl. a VII-a) reprezintă un code-switching ori un code-mixing?).

În acest sens, distincția propusă de Shana Poplack (care a studiat comunitatea Puerto Ricană din New York City) între **inter-sentential switching**, care presupune schimbul lingvistic de la o propoziție la alta sau între replici, în cadrul unui dialog, și **intra-sentential switching** (inclusiv, **tag-switching** și **intra-word switching**), ce constă în schimbul lingvistic în cadrul aceleiași propoziții, suscită mai puține întrebări [6].

Pénélope Gardner-Chloros citează clasificarea realizată de Braj B. Kachru, care identifică:

- **code-switching-ul** (alternanța lingvistică se asociază unei atitudini, intensității emoției etc.);
- **code-mixing-ul** (schimbul lingvistic se supune întotdeauna unor reguli funcționale și formale);
- **odd-mixing-ul** (orice alternanță ce nu se conformează unor reguli) [Apud: 14, p.23].

Această clasificare este totuși echivocă și dificil de argumentat, deoarece unele tipuri apelează la factori psihologici, altele – la cei lingvistici.

Pare mai explicită următoarea diferențiere: termenul **code-switching** accentuează procesul de alternare de către vorbitor de la un sistem gramatical la altul; **code-mixing-ul** presupune niște forme hibride, compuse din elementele unor sisteme gramaticale diferite. Altfel spus, **code-mixing-ul** pune în evidență aspectul formal al structurilor lingvistice sau competența lingvistică, pe când **code-switching-ul** reliefează performanța lingvistică [15].

În consecință, cercetându-se motivele și efectele sociolingvistice/pragmatice ale alternanței lingvistice, se va prefera termenul **code-switching**. Termenul **code-mixing** este utilizat, mai frecvent, în studiile despre vorbirea rezultată din alternanța de cod, în cazul bilingvilor/multilingvilor, mai ales, în legătură cu perioada de dezvoltare, în care copiii amestecă elementele a două sau mai multe limbi, fără a face o diferențiere evidentă [16].

² Schimbarea de cod și continuumul lingvistic sunt termeni aplicabili în sens larg, deoarece presupun atât registrul intern al limbii – dialectal și stilistic – cât și cel interlingvistic – bilingv.

Pentru vorbitor, procesul **code-mixing-ului** nu este atât de important precum ar fi o schimbare de stil sau trecerea de la vorbirea orală la cea scrisă, deoarece, odată combinate într-un enunț, elementele alolingve se supun unei singure gramatici [14, p.25]. Shana Poplack, de asemenea, consideră că alegerea tipului de discurs (de exemplu, opțiunea între **intra-sentential** și **inter-sentential switching**) este mult mai importantă decât alegerea locului de alternanță în cadrul frazei, din moment ce vorbitorul s-a decis la **code-mixing** (privit ca rezultatul unui **intra-sentential switching**) [6].

Prezintă interes și fenomenul numit de Sh. Poplack **intra-word switching – un code-switching** ce are loc în interiorul cuvintelor, adică presupune alăturarea morfemelor alolingve, de exemplu, atașarea afixelor din limba-țintă la rădăcinile din limba-sursă. Asemenea forme încrucișate nu aparțin nici limbii A, nici limbii B, ci sunt niște creații interlingvistice, de durată unei singure conversații sau intrate în obișnuința vorbitorilor. Acestea provoacă, incontestabil, o atitudine peiorativă, coborând statutul limbii, iar utilizarea lor în repertoriul formal (de exemplu, în mass-media) presupune un efect comic sau ironic [17]. Din situațiile unui code-switching stabil, numit de Carol Mayers Scotton (1993) *unmarked choice of language*³, cu numeroase formațiuni hibride intrate în uz, se dezvoltă, uneori, așa-numitele *mixed languages* sau *fused lects* [18]; acestea au niște denumiri peiorative: Chinghish, Franglais, Greeklish, Spanglish etc.

Bunăoară, formațiunile hibride din limba română vernaculară, vorbită pe teritoriul republicii, devin obstacole în procesul de achiziționare/înțelegere/acceptare a limbii de stat de către alolingvi. Astfel, studiul micro-sociolingvistic al alternanțelor de cod prezintă o deosebită importanță pentru situația macrosociolingvistică din țară.

Referințe:

1. Myers-Scotton, Carol & Ury, William. Bilingual Strategies: The Social Functions of Codeswitching // Journal of the Sociology of Language. - 1977. - Vol. 13. - P.5-20.
2. Romaine Suzanne. Bilingualism (Second Editions). - Blackwell: Oxford UK and Cambridge USA, 1995, p.121.
3. Goldstein B. & Kohnert K. Speech, language and hearing in developing bilingual children: Current findings and future directions // Language, Speech and Hearing services in Schools. - 2005. - Vol. 36. - P.264-267.
4. Gutierrez-Clellen V. Language choice in intervention with bilingual children // American Journal of Speech-Language Pathology. - 1999. - Vol. 8. - P.291-202.
5. Haugen Einar. Bilingualism in the Americas: A Bibliography and Research Guide // Publication of the American Dialect Society. - 1956. - Vol. 26. - P.40.
6. Poplack Shana. Sometimes I'll start sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching // Linguistics. - 1980. - Vol. 18. - P.581-616.
7. Myers-Scotton Carol. Duelling Languages: Grammatical Structure in Code-switching. - Oxford: University Press, 1993.
8. Myers-Scotton Carol. Social Motivations of Codeswitching. - Oxford: Clarendon Press, 1993.
9. Gardner-Chloros Pénélope. Language selection and switching in Strasbourg. - Oxford: Clarendon Press, 1991.
10. Boyer Henri. Introduction à la sociolinguistique. - Paris: DUNOD, 2001, p.96.
11. Teoretičeskie problemy social'noj lingvistiki. - Moskva: Nauka, 1981, p.250.
12. Bell Roger T. Sociolinguistics. Goals, Approaches and Problems. - London: B.T. Batsford, 1976, p.186.
13. Baker Colin. Foundation of Bilingual education and Bilingualism. - Clevedon; Philadelphia; Adelaide: Multilingual Matters Ltd., 1993, p.77.
14. Gardner-Chloros Pénélope. Code-switching: approche principales et perspectives // La Linguistique. - 1983. - Vol. 19. Fasc. 2. - P.21-53.
15. Muysken Pieter. Bilingual Speech: A Typology of Code-mixing. - Cambridge: University Press, 2000.
16. King Kendall A. Child language acquisition In R. Fasold & J. Connor-Linton (red.). An Introduction to Language and Linguistics. - Cambridge: University Press, 2006, p.205-224.
17. Condrea Irina. Studii de sociolingvistică. - Chișinău: CEP USM, 2007, p.25-26.
18. Auer Peter. From code switching via language mixing to fused lects: toward a dynamic typology of bilingual speech // International Journal of Bilingualism. - 1999. - No3(4). - P.309-332.

Prezentat la 13.10.2009

³ Carol Mayers-Scotton propune să se facă distincție între *marked choice of language*, când code-switching-ul este utilizat de vorbitori în mod deliberat, în scop social, politic sau economic, și *unmarked choice of language* – situația când code-switching-ul este privit ca un fenomen obișnuit în comunitatea respectivă, lipsit de motivație instrumentală sau integrativă [Mayers-Scotton, 1993].